

Kraków, 27.12.2018 r.

ks. dr hab. Piotr Kroczek, prof. UPJPII
Katedra Norm Ogólnych i Teorii Prawa
Wydział Prawa Kanonicznego
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej Mary E. Van Scott
pt.: *Obedience in the Various Forms of Consecrated Life*
napisanej pod kierunkiem ks. dr. hab. Ambrożego Skorupy, prof. KUL**

W odpowiedzi na pismo Pana dr. hab. Andrzeja Herberta, prof. KUL, Dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL z dnia 14 listopada 2018 r. które powiadamia o uchwale Rady Wydziału powołującej mnie na recenzenta wskazanej wyżej w tytule recenzji pracy doktorskiej, przesyłam wymaganą przepisami prawa opinię dotyczącą rozprawy kandydatki do stopnia naukowego doktora nauk prawnych w dyscyplinie prawo kanoniczne.

Treść niniejszej recenzji obejmuje poza niniejszym wstępem: 1) charakterystykę pracy: opis pracy, jej temat oraz cele, konstrukcję i treść pracy, zastosowaną metodologię, ocenę strony redakcyjnej i ocenę wykorzystania literatury, 2) uwagi do strony merytorycznej pracy oraz 3) konkluzję.

1. Ogólna charakterystyka pracy

Opis. Przedmiotowa dysertacja ma postać maszynopisu liczącego 288 znormalizowanych stron i składa się ze: strony tytułowej, *Spisu treści*, *Wykazu skrótów*, *Wstępu*, sześciu rozdziałów, *Zakończenia* i *Bibliografii*, *Abstract (po angielsku)* i *Streszczenia (po polsku)*.

Temat. W instytutach życia konsekrowanego wierni podejmują w sposób wolny życie, które ma naśladować dokładniej Pana Chrystusa. Przez śluby lub inne zobowiązania, zgodnie z przepisami własnych instytutów, zobowiązują się oni do zachowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Realizacja tej ostatniej rady jest tematem recenzowanej pracy doktorskiej. Autorka słusznie bowiem zauważa, że „Although the essence of obedience is always the same, the practice of obedience cannot be uniformed” (s. 10). Autorka przedstawia posłuszeństwo i jego formy wskazując na jego podstawy i słusznie skupia się na źródłach norm, którymi są prawo kanoniczne (powszechne i specjalne) oraz inne enuncjacje Stolicy Apostolskiej, a czyni bardzo biegle to na tle historii Kościoła, myśli teologicznej i eklezjologii.

Trzeba dodać, że temat pracy ma obecnie duże znacznie praktyczne. W świecie, gdzie panuje absolutyzujący indywidualizm i źle pojęta wolność podporządkowanie się osobie przełożonego jest odbierane jako niepotrzebne i szkodliwe samoograniczenie się osoby. Temat doktoratu został więc bardzo trafnie wybrany.

Cele. Celem pracy było, jak wskazuje Autorka, udzielenie odpowiedzi na pytania: 1) „how to the practice of obedience is determined by the nature of the form of consecrated life” oraz 2) “what is essential to the universal nature of the sacred bond of obedience” (s. 10)

Konstrukcja i treść. Należy zauważyć, że Autorka we *Wstępie* za słabo zarysowała *status questionis*. Brakuje wyraźnego wskazania dzieł, w których poruszano już podobne do tematu dysertacji zagadnienie. Wymienienie na s. 15 samych nazwisk autorów, z których Autorka będzie korzystała lub z którymi będzie polemizowała w pracy, nie zakreśla dostatecznie dokładnie dotychczasowego dorobku kanonistyki i teologii na ten temat.

Z kolei, gdy chodzi o treść rozdziałów recenzowanej pracy jest następująca. Pierwszy rozdział dotyczy teologiczno-kanonicznej koncepcji konsekrowanego posłuszeństwa. Autorka przedstawia posłuszeństwo jako szczególną cnotę na tle innych cnót. Ta cnota bowiem wyraża miłość człowieka do Boga i jest najczystsza formą miłości bliźniego. Drugi rozdział pracy przedstawia rozwój życia konsekrowanego w Kościele. Autorka opisuje formy życia konsekrowanego od czasów monastycznych do współczesności, skupiając się na ich rozwoju po Soborze Watykańskim II. W trzecim

rozdziale Autorka opisała życie konsekrowane poprzez pokazanie szczególnych wyznaczników dla tej formy życia z Kościoła. Opisała koncepcje patrymonium oraz autonomii jako tych elementów, które określają tożsamość różnych form życia konsekrowanego, których różnorodność powinna być postrzegana jako owoc Ducha Świętego. Kolejny, czwarty, rozdział, zawiera opis praktyki rady posłuszeństwa we współczesnych formach życia konsekrowanego. Na różnorodność w tym zakresie znaczenie mają takie elementy jak: rodzaj i intensywność życia wspólnego oraz misja instytutu. W piątym rozdziale pracy zostały przedstawione podmioty władzy, wobec których posłuszeństwo ma być praktykowane w życiu konsekrowanym. Autorka analizuje hierarchię władzy w Kościele, a także formy jej urzeczywistnienia: indywidualne i kolegialne. Autorka uwzględnia przy tym elementy władzy instytucjonalne instytutów oraz charyzmatyczne. Szósty rozdział, szczególnie ciekawy, zawiera wyniki koncepcyjnej pracy Autorki dotyczącej perspektyw rozwoju realizacji rady posłuszeństwa w różnych formach życia konsekrowanego, które ciągle się rozwija.

Trzeba stwierdzić, że recenzowana praca ma poprawną strukturę. Kolejność rozdziałów i niższych jednostek redakcyjnych jest logiczna i taka, która pozwala czytelnikowi śledzić tok rozumowania Autorki. Harmonijne proporcje pomiędzy poszczególnymi rozdziałami są w zasadzie zachowane. Niewielkie odchylenia w tym zakresie wypływają z charakteru tematów, które zostały zawarte w poszczególnych częściach pracy.

Za błąd należy jednak uznać sytuację w podrozdziale 3.1, który zawiera tylko jedną jednostkę redakcyjną – 3.1.1.

Metodologia pracy. Autorka poprawnie dobrała te narzędzia badawcze. Wykorzystała w pracy głównie metodę analityczną zaaplikowaną do tekstów normatywnych i im podobnych. Także metoda historyczno-prawna znalazła zastosowanie w pracy. Autorka umie się posługiwać tymi metodami.

Za błąd metodologiczny Autorki należy uznać to, że cytuje teksty kodeksowe po angielsku, a nie jak być powinno po łacinie (np. s. 29, s. 35). Postulowane rozwiązanie jest nie tylko naukowe, lecz, dodatkowo, pomogłoby ono Autorce w uniknięciu trudności, które musiała rozwiązywać poprzez porównywanie tłumaczeń z dwóch kodeksów w wersji angielskiej i z wersji polskiej. Dobrze, że choć niekiedy Autorka analizuje

jąc poszczególne terminy prawne z kanonów podaje ich łacińskie brzmienie (np. s. 44).

Podobny do poprzedniego błąd Autorki to podawanie cytatów np. z dekretów Soboru Trydenckiego we własnym (?) tłumaczeniu na język angielski bez podania łacińskiego tekstu (s. 40). Tak samo Autorka postępuje z tekstami św. Tomasza (s. 51).

Na pochwałę zasługuje to, że Autorka często sięga *ad fontes* – cytuje i samodzielnie analizuje enuncjacje Kościoła. Świadczy to o badawczym i naukowym nastawieniu Autorki.

Redakcyjna strona pracy. Praca została napisana w języku angielskim. Jest to język poprawny, jasny i komunikatywny.

Należy wytknąć Autorce brak konsekwencji w narracji pracy. Czasem używa liczby mnogiej „we” (s. 17, 127) a czasem pisze w pierwszej osobie liczby pojedynczej – „I” (s. 35).

Edycyjna strona pracy zasługuje na uznanie, aczkolwiek można mieć uwagi odnośnie wytłuszczeń (np. s. 31) – w pracach naukowych powinno się ich unikać i raczej słowem podkreślać to, co zdaniem Autorki jest ważne i wymaga uwagi czytelnika.

W pracy zdarzają się błędy w zapisie nazwisk, np. jest „Andres” zamiast „Andrés”.

Autorce zabrakło konsekwencji w tym, że niekiedy w pracy autor (np. jakieś enuncjacji) zapisany jest w języku oryginału (np. po łacinie), a potem tytuł dokumentu jest już w tłumaczeniu (np. po angielsku) i następnie dalsze dane bibliograficznie bywa, że są znów po łacinie, a czasem są pisane po angielski. Znacznie lepiej by było, gdyby całe dane bibliograficznie dokumentu były przywołane w języku, w którym dokument został opublikowany w oficjalnym publikatorze, a następnie podana wersja językowa (np. angielska), z której korzystała Autorka.

Jako błąd metodologiczny należy wytknąć to, że dokumenty Soboru Watykańskiego II, *Codex Iuris Canonici* z 1917 r., *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* i inne ważne dokumenty Kościoła Autorka cytuje ze stron internetowych, a nie z oficjalnego publikatora Stolicy Apostolskiej, czyli „Acta Apostolicae Sedis”. Owszem, czasem Autorka odwołuje się do „Acta Apostolicae Sedis”, ale bez podania stron, na których

dokument się znajduje. Ogólnie mówiąc w tym aspekcie pracy da się zauważyć brak jednolitości, konsekwencji i porządku.

Nie wiadomo, dlaczego Autorka w Bibliografii przed nawias wyciągnęła kodeksy w grupie papieskich dokumentów. Pozakodeksowe dokumenty papieskie Autorka podała w kolejności ich publikacji (choć i tu jest brak konsekwencji).

Oдноśnie tabeli zawartych w pracy, to brakuje niekiedy ich numeracji (na s. 98 jest numer tabeli, a na s. 118 nie ma numeru), autorstwa (np. opracowanie własne) i ich spisu. Są także niekonsekwencje w graficznym ich opracowaniu.

Wykorzystanie źródeł i literatury przedmiotu. Autorka przy pisaniu pracy sięgnęła do szerokich źródeł i do wystarczającej literatury przedmiotu – dobrze, że zauważyła polskich autorów np.: Skorupa, Chrapkowski, Saj. Brakuje prac innych ważnych autorów, takich jak: Cantalamessa, Crippa, Alvarez G., Alvarez I, Pasini, Kovač – którzy podejmowali temat zbliżony do tematu pracy Autorki.

Autorka korzysta z komentarzy do Kodeksu prawa kanonicznego, lecz wśród nich niestety zabrakło *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, ed. Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, English language edition E. Caparros, Montreal 2004.

Podział Bibliografii jest wielokrotny i przez to skomplikowany, ale uzasadniony merytorycznie.

2. Uwagi o jednostronności strony merytorycznej pracy

Merytorycznie recenzowana praca stoi na wysokim poziomie. Trudno znaleźć tezy, które nie byłyby naukowo (np. teologicznie lub kanonicznie) uzasadnione.

W rozdziale I Autorka słusznie wywodzi posłuszeństwo zakonne z posłuszeństwa wiernego wobec Boga i Kościoła pokazując jego biblijne i teologiczne podstawy. Bardzo ważne jest to, że Autorka analizując kluczowy dla życia zakonnego kan. 573 dokonuje jego analizy przez pryzmat teologicznych i kanonicznych elementów. Podkreśla przy tym trafnie, że te drugie wywodzą się z tych pierwszych. Na aprobatę zasłu-

guje także analiza ślubów i świętych więzów oraz ukazanie różnic i podobieństw pomiędzy nimi (od s. 44).

Rozdział II pracy jest mało nowatorski. Oddaje bowiem znaną i dobrze opisaną już w literaturze przedmiotu historię rozwoju życia konsekrowanego. Lecz i w tym rozdziale wartościowe są zestawienia (ujęte w tabelę i skomentowane) dotyczące rzymskiej dykasterii do spraw życia konsekrowanego oraz współczesnych form tego życia.

W rozdziale III na podkreślenie zasługują trafne spostrzeżenia, których dokonuje Autorka dotyczące tego, że ogólne wskazania teologii i prawa kanonicznego odnośnie zakresu posłuszeństwa zakonnego są implementowane do praktyki poszczególnych form życia konsekrowanego w różnym stopniu i formie.

Rozdział VI pracy zawiera pogłębioną analizę czterech kodeksowych form życia konsekrowanego. Jest to bardzo dobrze napisany fragment pracy.

W rozdziale V cenne jest to, że Autorka swoje teoretyczne rozważania ilustruje przykładami wydarzeń z niedawnej przeszłości, gdy pisze np. o wizytacji w zakonach żeńskich w USA, sprawie Legionistów Chrystusa (s. 215 nn.). Jednakże w tych rozważaniach brakuje, moim zdaniem, odniesienia do narzędzi, które ma władza, a mianowicie upomnień czy innych kar kościelnych oraz przykładów ich możliwego i faktycznego zastosowania wobec osób zakonnych. Takie odniesienia do prawa karnego Autorka czyni jedynie w rozdziale I (s. 27–28) pisząc ogólnie o deliktach, których podmiotem może być każdy wierny.

VI rozdział pracy jest w nowatorski. Nie tylko bowiem ukazuje nowe formy życia konsekrowanego (od s. 238), lecz zawiera krytyczną analizę autorki tego zjawiska i przewidywania odnośnie perspektyw rozwoju formach życia konsekrowanego.

3. Konkluzja

Kończąc recenzję stwierdzam:

1. Zaprezentowana przez Mary E. Van Scott rozprawa doktorska stanowi dzieło oryginalnie rozwiązujące problem naukowy. Ta oryginalność polega głównie na kom-

pleksowym opracowaniu zagadnienia i przedstawieniu własnych analiz i rozwiązań problemów.

2. Na podstawie recenzowanej pracy można powiedzieć, że Mary E. Van Scott wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa kanonicznego i teologii.

3. Mary E. Van Scott wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Ma ona wszechstronne przygotowanie metodologiczne.

Sumując, ostatecznym wnioskiem może być zdanie, że praca doktorska Mary E. Van Scott zatytułowana *Obedience in the Various Forms of Consecrated Life*, spełnia wymagania, które przed pracami doktorskimi stawia prawo polskie.

Stawiam zatem wniosek do Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL o dopuszczenie Mary E. Van Scott do dalszego etapu przewodu doktorskiego.

ks. Piotr KroczeK